

Богира М. Пути сохранения украинского села в условиях «холдинизации» сельскохозяйственного производства

В статье раскрыты некоторые особенности развития сельскохозяйственного производства в современных условиях. Указано на негативное влияние агрохолдингов в Украине на рациональное использование земель, содержание в надлежащем состоянии инфраструктуры села, что привело к ухудшению ситуации в селах и стремительному ухудшению благосостояния крестьян. Предложены пути сохранения украинского села в условиях «холдинизации» сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: земельная реформа, агрохолдинги, неперспективные (бригадные) села, селосохраняющая модель, добровольные объединения территориальных общин.

Стаття надійшла 03.03.2017

УДК 332.334:332.72:330.51

**СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ
ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ**

О. Солтис, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки особливого значення набуває інформація щодо економічної ситуації суб'єктів ринку. Важливою ця інформація є для виробників сільськогосподарської продукції: сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств та особистих селянських господарств. Користувачами такої інформації можуть бути як власники і менеджери зазначених господарств, так і їх ринкові партнери, інвестори та органи державного управління.

Для власників і менеджерів господарств це дозволяє оцінити їх виробничий потенціал та рівень його використання, для ринкових партнерів – провести селекцію й вибір відповідних виробників сільськогосподарської продукції, для інвесторів – достатньо обґрунтовано здійснювати інвестиції. Однак найбільшу цінність такі дослідження мають для формування макроекономічних умов функціонування аграрного сектору економіки. Адже незалежно від соціально-економічної ситуації завжди існують господарські суб'єкти, які розвиваються, та ті, що мають загрози в подальшому розвитку, і які не розвиваються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що поняття «системний аналіз» виникло порівняно недавно, системні уявлення, системність були властиві процесу наукового пізнання, починаючи з різноманітних класифікацій людських знань і закінчуючи способами наукового підходу до управління державою. Поняття системи є основним поняттям у системному аналізі, навколо якого будуються інші поняття і яке є основним предметом досліджень [1]. Складна система розглядається вченими А. В. Катренко, М. Л. Вдовиним, М. М. Глушиком та

О. С. Малащуком, з одного боку, як єдине ціле, а з іншого – як таке, що складається з частин, і відповідно до цього існують два типи визначення поняття «система». Основні положення або принципи системного підходу, як зазначає А. В. Катренко, є загальними твердженнями, що узагальнюють досвід роботи системи із складними системами і які конкретизуються системним аналітиком під час дослідження тієї чи іншої конкретної системи.

Постановка завдання. Особливу значущість із позиції формування аграрної політики має структурний аналіз, що дозволяє ідентифікувати системи, які порівняно з іншими мають ефективнішу внутрішню здатність генерувати прогресивний розвиток. На жаль, такий структурний аналіз, який би дозволив визначити ефективні виробничі чинники в межах конкретних прикладів, а також ефективні самі уклади, у вітчизняній аграрній економіці не здійснюється.

Потреба в такій інформації вимагає застосування відповідних методів. Із цією метою може бути використано logit-аналіз із застосуванням нетрадиційного критерію – критерію здатності до утримання господарства на ринку.

Виклад основного матеріалу. Системність у сучасному уявленні завжди була одним із методів науки: кожен учений несвідомо оперував із системами та моделями. Системний аналіз спрямований на розв'язання складних проблем. Проблема виникає тоді, коли є розходження між бажаним та дійсним, тобто це абстрактна категорія, що відображає розуміння людьми мотивів своєї діяльності. Системний аналіз – це методологія дослідження таких властивостей та відношень в об'єктах, які важко піддаються розумінню, за допомогою представлення цих об'єктів у вигляді цілеспрямованих систем та вивчення властивостей цих систем і взаємозв'язків у цих системах.

Системний аналіз застосовується для розв'язання складних проблем, що пов'язані з діяльністю людей. Різноманітність задач, цілей дослідження, об'єктів дослідження природно приводить до існування різних методик системного аналізу, які базуються на єдиній методології. Це можна пояснити тим, що існують певні об'єктивні закони людської діяльності, які виявляються під час розв'язання різних проблем. Ці закономірності виявлені шляхом досвіду та теоретичних досліджень і становлять основу методології системного аналізу. Тому методики розв'язування системних задач, розроблені для різних конкретних випадків, подібні між собою [1].

Для проведення logit-аналізу необхідно провести попередній поділ досліджуваної сукупності на дві групи: перша – з гіршими властивостями, друга – з кращими властивостями. Найкращим критерієм цього може бути рівень загрози банкрутства. Для господарств населення, які не можуть бути банкрутами і які не здійснюють обліку, критеріями можна визнати зменшення площ в обробітку в поєднанні із скороченням зайнятості в господарстві. У такий спосіб уся сукупність може бути поділена на дві групи: господарства, що розвиваються, і господарства, які не розвиваються. Відповідно до категорії «здатність утримання на ринку» (англ. viability), опрацьованої Європейською комісією, чистий сільськогосподарський дохід (дохід нетто) повинен покривати затрати праці, пов'язані з його отриманням [2]. Якщо визначений таким способом чистий дохід (ЧД) є додатним, господарство

визнається таким, що розвивається (viable farm), в іншому разі воно трактується як таке, що не розвивається (non viable farm).

Такий аналіз може мати багатоступінчастий характер, оскільки можуть бути вибрані й інші критерії класифікації, як, наприклад, спеціалізація господарства чи його локалізація [3].

Модель логіт-аналізу є одним із видів регресійного аналізу, в якому залежна змінна y^* є змінною прихованою [7]:

$$y^* = \beta_0 + \sum_{j=1}^k \beta_j X_{ij} + \varepsilon_j. \quad (1)$$

У рівнянні (1) i – це порядковий номер одиниці сукупності – вироблення сільськогосподарської продукції (підприємство, господарство), B_j ($j = 0, 1, 2, \dots, k$) – невідомі структурні параметри, які визначають силу і напрям впливу незалежних змінних x_j ($j = 0, 1, 2, \dots, k$) на змінну y^* , E – помилка вибірки для i -тої одиниці [4]. Прихована змінна y^* є постійною і неспостережуваною, маючи значення від $-\infty$ до $+\infty$. Змінна y^* є похідною від змінної y , яка набуває значень [8]:

$$y_i = \begin{cases} 1, & \text{якщо } y_i^* > 0; \\ 0, & \text{у протилежному випадку.} \end{cases}$$

У разі дослідження здатності господарств до утримання на ринку це може бути тлумачено як:

$$y_i = \begin{cases} 1, & \text{якщо } i\text{-те підприємство (господарство) визнане таким, що} \\ & \text{розвивається (ЧД} \geq 0\text{)}; \\ 0, & \text{якщо } i\text{-те господарство визнано таким, що не розвивається.} \end{cases}$$

Ймовірність, що i -те підприємство (господарство) буде визнане таким, що розвивається $P\left(y_i = \frac{1}{x}\right) = P_i$, визначається на основі такої регресійної моделі, що має назву регресії логітової:

$$P\left(y_i = \frac{1}{x}\right) = \frac{\varepsilon^{\beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k}}{1 + \varepsilon^{\beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k}}. \quad (2)$$

Перетворення функції $P\left(y_i = \frac{1}{x}\right)$ називають логітовою трансформацією [5]:

$$\ell_n\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k, \quad (3)$$

де $\ell_n\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right)$ називають логіт (логітом), його значення – у межах від $-\infty$ до $+\infty$.

Висновки. Для оцінюваної моделі визначено значення показника шансів ($W_{ш}$) за формулою [6]:

$$W_{ш} = \frac{P_i}{1-P_i} \quad (4)$$

Власне, показник шансів є відношенням ймовірності $P(1,2,\dots,n)$ появи цього явища для i -тої одиниці до його появи. Цей показник може набувати значення від $-\infty$ до $+\infty$, що дозволяє достовірно визначити шанси конкретного підприємства (господарства) як такого, що розвивається чи не розвивається. Чим більше значення показника шансів ($W_{ш}$), тим більше шансів визнати господарство за таке, що розвивається, тобто здатне до утримання на ринку.

Бібліографічний список

1. Катренко А. В. Системний аналіз : підручник / А. В. Катренко. – Львів : Новий світ-2000, 2011. – 396 с.
2. Argiless J. M. Accounting information and the Prediction of Farm Viabiliti [Electronic resource] / J. M. Argiless. – 2003. – Mode of access : www.econ.upf.es/deehome/what/papers/postscriptcs/277pdf.
3. Антонов А. В. Системний аналіз / А. В. Антонов. – М. : Вища шк., 2004. – 456 с.
4. Сявавко М. Математичне програмування за умов невизначеності / М. Сявавко, О. Рибицька. – Львів : Укр. технології, 2000. – 316 с.
5. Чемерис А. Методи оптимізації в економіці : навч. посіб. / А. Чемерис. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 152 с.
6. Катренко А. В. Системний аналіз об'єктів та процесів комп'ютеризації : навч. посіб. / А. В. Катренко. – Львів : Новий світ-2000, 2003. – 424 с.
7. Вдовин М. Л. Математичне програмування : теорія та практика : навч. посіб. / М. Л. Вдовин, Л. Г. Данилюк. – Львів : Новий світ-2000, 2009. – 160 с.
8. Глушик М. М. Математичне програмування : підруч. для студентів вищих навч. закладів / М. М. Глушик, І. М. Копич, В. М. Сороківський. – Львів : Новий світ-2000, 2010. – 280 с.

Солтис О. Системний аналіз та оцінка економічної ситуації виробників сільськогосподарської продукції

У статті розглянуто питання системного аналізу та подано оцінку щодо економічної ситуації виробників сільськогосподарської продукції. Зроблено акцент на визначення показника шансів, щоб виявити господарство, що розвивається.

Ключові слова: системний аналіз, структурний аналіз, сільськогосподарська продукція, показник шансів.

Soltys O. System analysis and assessment of economic conditions of agricultural producers

In the article the questions of system analysis and evaluation of the economic situation of agricultural producers. Focuses on the definition of the indicator likely to reveal the farm develops.

Key words: system analysis, structural analysis, agricultural products, an indicator of the chances.

Солтыс О. Системный анализ и оценка экономической ситуации производителей сельскохозяйственной продукции

Статья затрагивает вопросы системного анализа, подается оценка экономической ситуации производителей сельскохозяйственной продукции. Сделан акцент на вычисление показателя шансов для обнаружения предприятий, которые находятся в развитии.

Ключевые слова: системный анализ, структурный анализ, сельскохозяйственная продукция, показатель шансов.

Стаття надійшла 27.04.2017

УДК 322.2

**АНАЛІЗ ДОСТОВІРНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ
У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

*О. Ковалишин, к. е. н., З. Рижок, здобувач
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Нормативну грошову оцінку сільськогосподарських земель уперше було проведено в 1995 році. В основу її розрахунку покладено диференціальний рентний дохід від виробництва зернових культур, який диференційовано згідно з даними економічної оцінки земель, яку проводили ще у 1988 році. Ми й сьогодні їх використовуємо, але інформація про врожайність зернових культур та рівень виробничих затрат за період 1980–1988 років не є адекватною в сучасних умовах. Стає очевидним, що дані про ефективність сільськогосподарського виробництва за 1988 рік не відповідають сучасним ринковим умовам ведення сільського господарства і є застарілими. Це пов'язано з відсутністю законодавчого, методичного, організаційного та фінансового забезпечення, що не має практичної реалізації в нових ринкових умовах господарювання. За таких умов значної актуальності набуває оновлення даних економічної оцінки земель. У зв'язку з цим ми пропонуємо розрахувати показники економічної оцінки земель, враховуючи сучасні соціально-економічні умови виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх наукових дослідженнях Ю. Дехтяренко, Д. Добряк [2], О. Драпіковський, В. Заяць, Ю. Манцевич, В. Месель-Веселяк [5], Ю. Палеха [7], А. Третяк, А. Мартин [4], О. Микула [8], М. Федоров та інші вчені визнають необхідність удосконалення методичних засад економічної оцінки земель сільськогосподарського призначення в сучасних економікогосподарських умовах.

Постановка завдання. Завданням нашого дослідження є актуалізація показників економічної оцінки земель відповідно до результатів роботи сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. В основу нормативної грошової оцінки покладено дані з економічної оцінки земель, що дають змогу провести порівняльний